

TANÉP
HELIKTIT BARLANGKUTATÓ CSOPORT
JELENTÉSE

1987

TANÉP
HELIKFT BARLANGKUTATÓ CSOPORT
JELENTÉSE
1987.

Készítették:

Hartig Miklós

Hartig Judit

Horváth Ferenc

Nagy Ferenc

Vincze Attila

Kállay István

Kállayné Rakovszky Judit

Hogya György

Molnár Nándor

Kövesi Lajos

Baranyai Géza

Várhelyi Gyula

Oroszlán Zoltán

Lakatos Richárd

Szalai Jenő

Szilágyi László

Tartalomjegyzék

- I. A csoport 1987. évi munkaterve

- II.a/ Beszámoló a szentgáli Kő-lik barlangban végzett feltáró munkáról.
 - b/ Térképek a barlangról.
 - c/ Fotodokumentáció a járatokról és a feltáró munkáról.

- III.a/ A szentgáli Kő-lik barlangról és környékéről készített geológiai jelentés.
 - b/ Szentgál geológiai és barlangászati szempontok szerint készített térképe.

- IV. Elméleti kutatómunka eredményei.
 - V.a/ A szakosztály lapjában a csoport által készített tudósítás.
 - b/ A csoport egyéb közös tevékenysége.
 - c/ A nyári szlovák turáról készített fényképek.

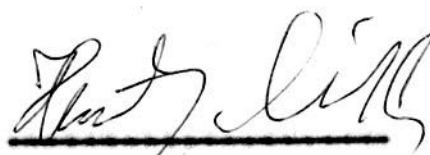
I. A veszprémi Heliktit barlangkutató csoport 1987. évi
munkaterve

-Kutatási területünk a Bakony-hg. A Mecsek-hegy oldalában levő Kő-lik bg./viznyelő/ eddig elért legalsó szakaszának a további bontása és annak balesetmentes biztosítása. A külszin és a táborhely kialakítása, továbbá a kiásott szakaszok feltérképezése. A környék bejárása és a viznyelő töbrök felmérése.

-A solymári Ördög-lyuk barlang további mérése. Egyenlőre további kutatási engedély nincs, így a barlangban csak klimatológiai méréseket folytatunk a térképezéssel egyidőben. A Vekerág csoporttal együttműködve szeretnénk további kutatási tevékenységet folytatni a barlang már korábban ismerttetett szakaszaiban. Ezek: Orion-terem, Körfolyosó, ITE-terem.

-Magashegyi turák és sziklamászó gyakorlatok./Alacsony Tátra, Magas Tátra, Alpok/. Itthoni sziklamászó és barlangi turák.

Veszprém, 1986. szeptember 24.

csoportvezető

II.a/ Beszámoló a szentgáli Kő-lik barlangban végzett feltáró munkáról

Az 1987-es év barlangi munkálatait nagyrészt Szentgálon végeztük. Ezt objektív és szubjektív feltételeink alakulása tette szükségessé. Csoportunk lelkes és fiatal tagokkal szaporodott, akik szinte minden hétvégén egy-egy nap tudtak dolgozni a közeli kutatóterületünkön. Egész hétvégét igénylő, költségesebb solymári táborozást ilyen gyakorisággal nem tudtunk volna megszervezni.

A Kő-lik barlang állapotából is adódott a rendszeres munkavégzés. A hóolvadás után ugyanis kiderült, hogy a bejárat szakszakhoz felhalmozott törmelékét sürgősen el kell távolítanunk, különben ismét betemeti a már kitisztított járatot. A hordalék kitermelése után az eredményes előre haladást kellett biztosítanunk. Ezt úgy oldottuk meg, hogy a bejáratot megtisztítottuk a laza felsőrétegtől. Most már szinte állva be lehet jutni a kibővített bejáraton, míg korábban csak kuszva lehetett bemászni. Az előtér szintjét pedig mélyítettük annyira, hogy onnan már a lefele menő járatot az újra feltöltődés ne veszélyeztesse. Ily módon az egyik munkafázis maga után vonta a másikat.

Ezután kezdhettünk hozzá a lefele haladó járat további mélyítéséhez. Kibontottunk egy álfenék részt, ahonnan két irányba szűk folyosó nyílt meg. A baloldali szakasz tűnt ígéretesebbnek és könnyebben bonthatónak, így erre folytattuk az ásást. Laza, törmelékes dugók állták utunkat, melyeket könnyen ki lehet szedni, de a külszinre juttatásuk egyre bonyolultabbá vált. Az irányváltoztatások miatt már a korábbi kötél és vödör módszer is csak rövid szakaszon alkalmazható. Így a munkavégzés egyre több embert és eszközt igényel, s az előrehaladást lassítja. Az alsó szakaszon tovább ásva egy kisebb terem nyílt meg, melyben fel lehet állni.

Itt a törésvonalak mentén több irányban jellegzetes elágazások vannak, melyek utalnak a barlang további járataira. A terem belső falán cseppkőves lefolyás látható.

Főleg a barlangban a belső munkálatokkal eddig jutottunk.

Végeztünk külszíni munkákat is, tereprendezést, hoztunk fel a barlangból csontokat és cserépedény maradványokat, melyeknek kormeghatározása folyamatban van. Egy adat van már a birtokunkban, az egyik csont az 1300-1400-as évek-ből való, medve jobb felkar csontja.

Csoportunk geológus technikus tagjának irányításával végeztünk külszíni méréseket, ennek eredményeit a következő fejezet tartalmazza. A barlang belsejének közelítő és pontos méréseit is elkészítettük, melyek alapján a mellékelt térképek készültek.

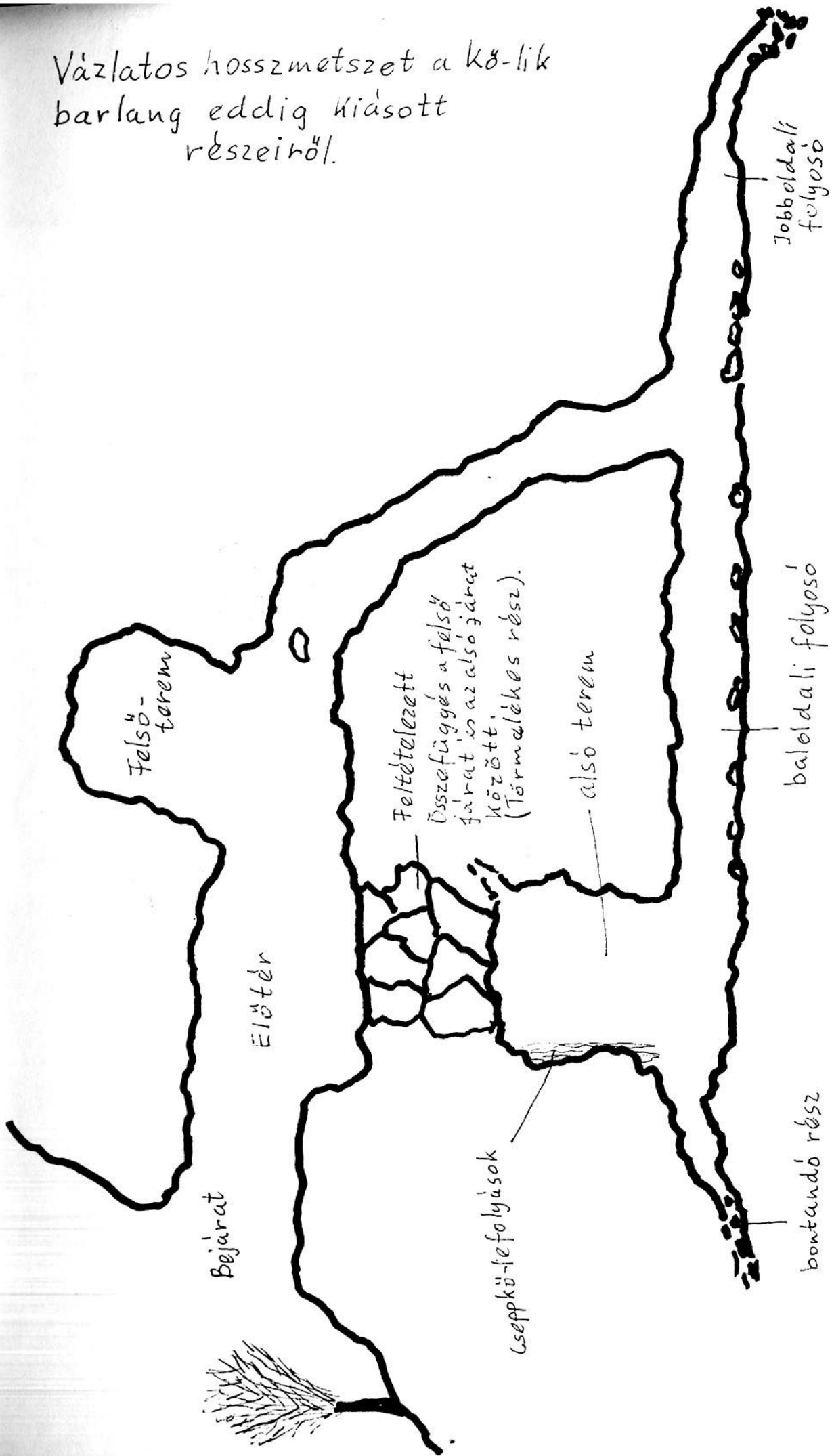
A tavalyi jelentésben hipotézisként említett szentgáli barlangrendszer az eddig végzett feltáró munkák és elméleti tevékenységek alapján egyre bizonyítottabbnak látszik. Tevékenységünk eredményességében bizva ismét nagy lendülettel kezdünk neki az ideai feladataink megvalósításához.

Az eddigiek alapján egyértelmű, hogy energiánk 90%-át lekötötte a szentgáli munka. Így a solymári Ördög-lyuk barlangba csak néhány alkalommal jutottunk el. Ezek a túrák inkább kikapcsolódást jelentettek, s nem tényleges munkát. Barlangi mászás technikájának gyakorlását, külszíni sziklázást végeztünk. A térképezésben a Fehér-termi kerülőjárat felmérésével jutottunk előbbre.

A munkatervben jelzett magashegyi túrákról az V. fejezetben számolunk be.

II.b/ Térképek a barlangról

Vázlatos hosszmetset a kö-lik
barlang eddig kiásott
részeiről.

SZENTGÁL

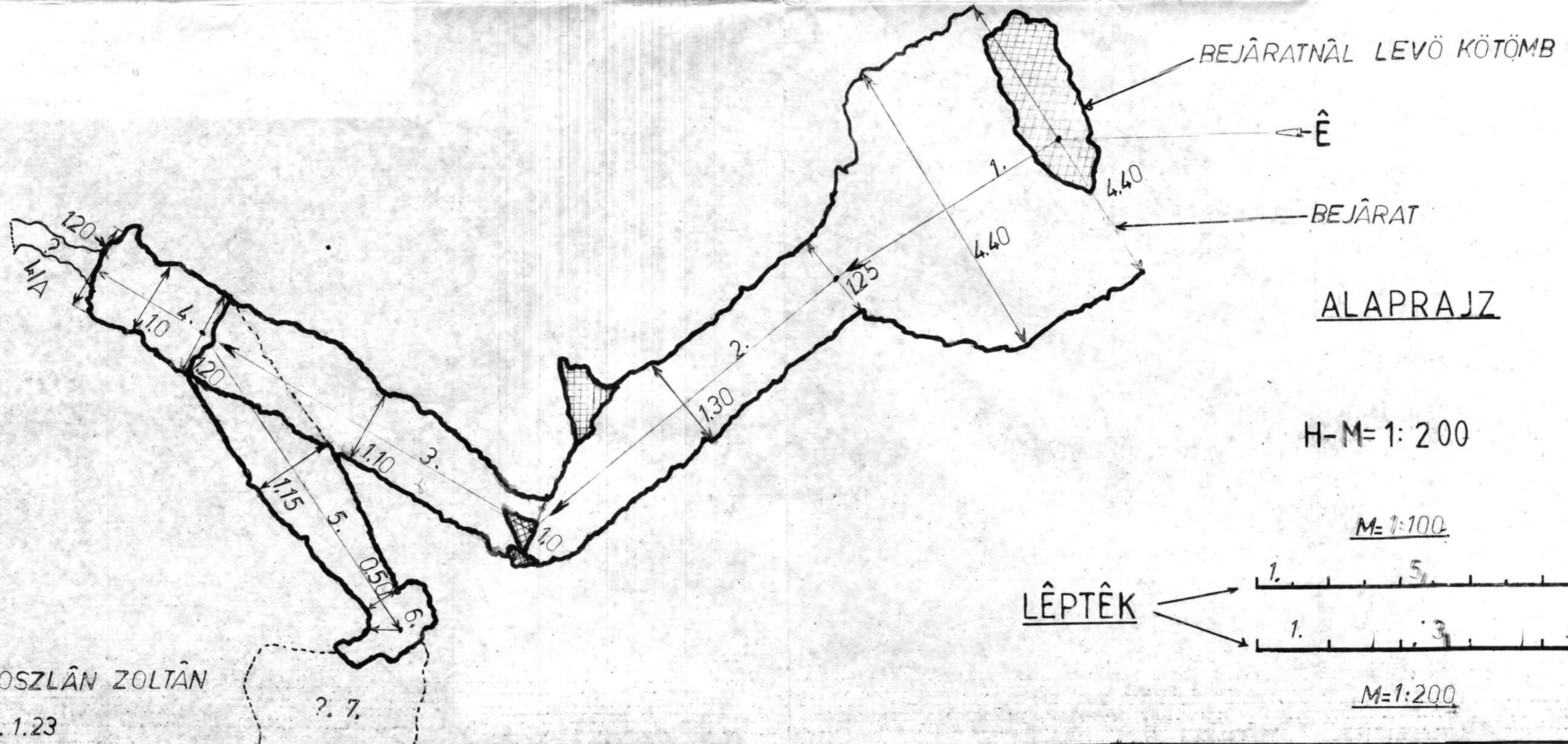
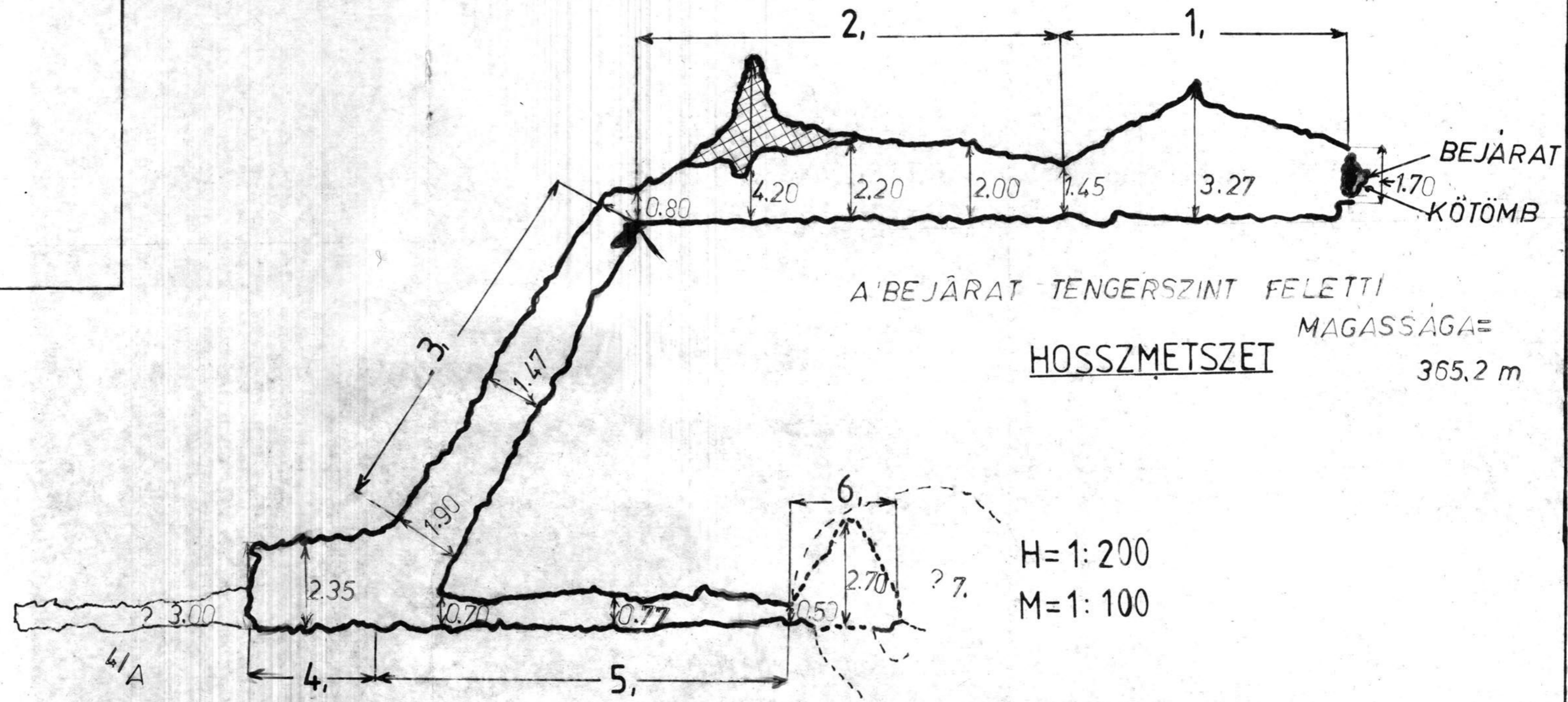
/ MECSEK - HEGY /

KÖ-LIK BARLANG

ELSÖDLEGES FELMÉRÉS ALAPJÁN
KÉSZÜLT BARLANGRAJZ

AZ EDDIGI MEGKÜTATOTT BARLANG

ÖSSZHOSSZA: 22 m

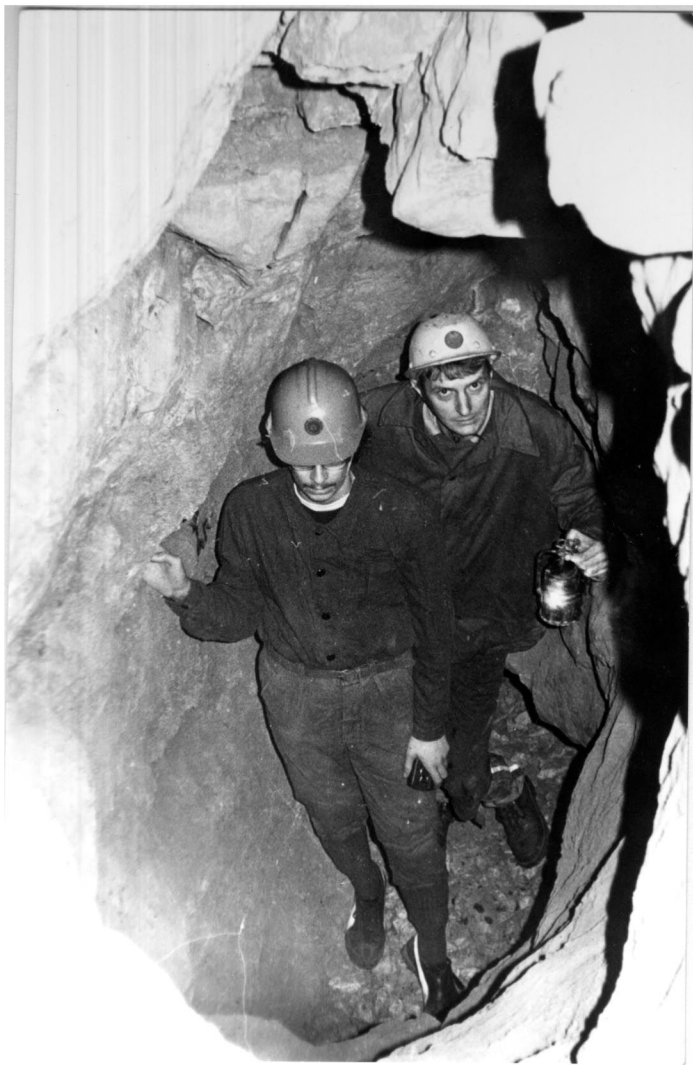

SZERKESZTETTE

ÉS FELMÉRTE: OROSZLÁN ZOLTÁN

1988. 1.23

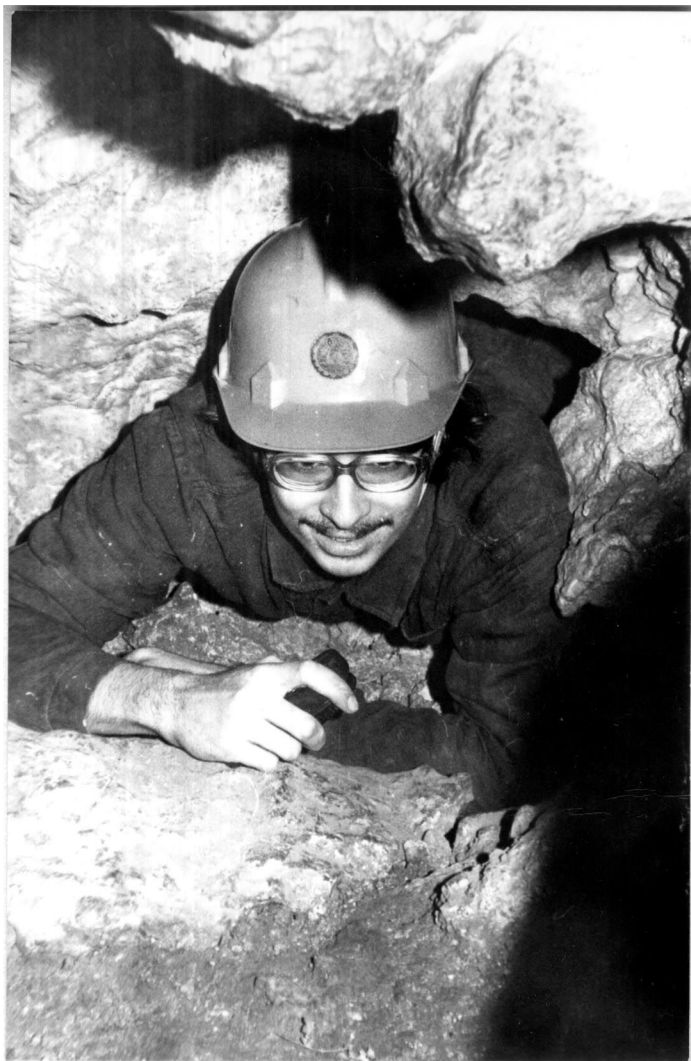
II.c/ Fotodokumentáció a járatokról és a feltáró
munkáról

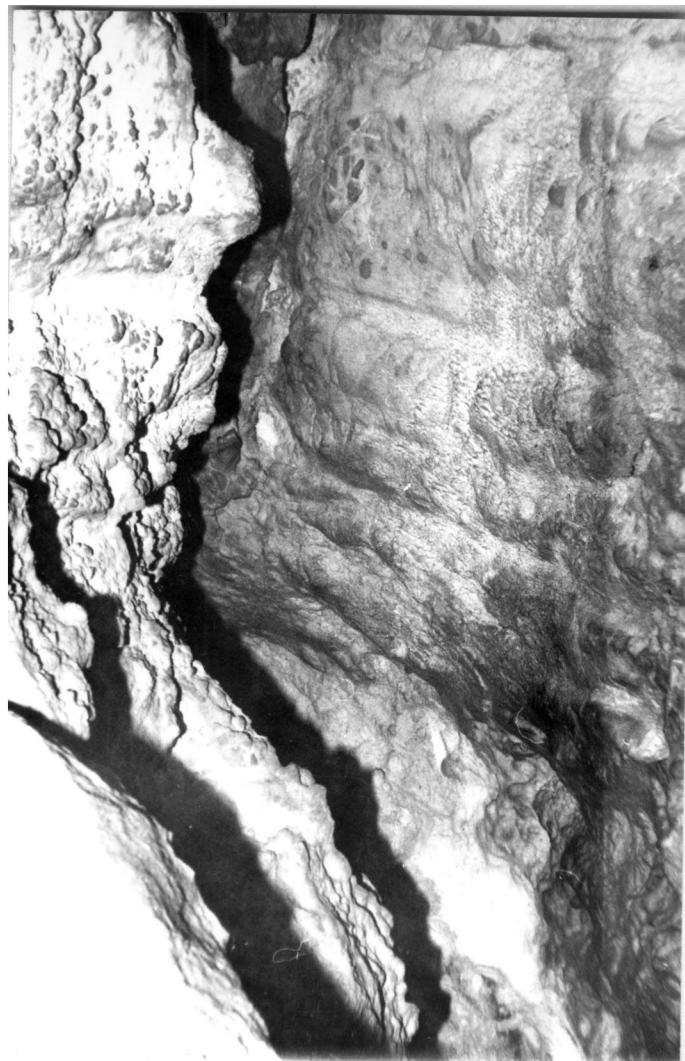
A törmelék eltávolítása után elért legmélyebb szint.

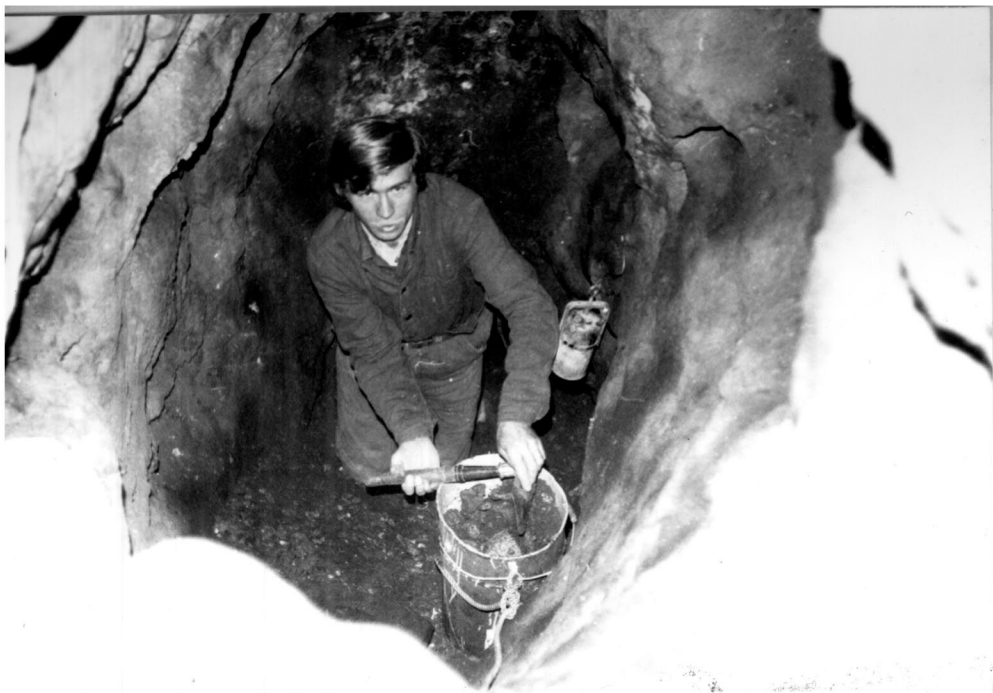
Az újonnan megnyitott baloldali folyosó.

A baloldali járat belső
szakasza.

Az alsó terem cseppkő-
-lefolya'sos fala.

A törmelék eltávolítása
az alsó járatból.

Külseini munka a barlang bejdratdndi.

III.a/ A szentgáli Kő-lik barlang és környékének
geológiai jelentése

I. Vizföldtan

II. Réteg- és dőlésszerkezetek

III. Földtani képződmények korban meghatározva

IV. Javaslat, megjegyzés

I. VIZFÖLDTAN

A szentgáli terület vízföldtanilag vázlatosan adható meg; a triász kora rétegben tárolt főkarsztviz-rendszer tengerszint feletti magassága +240-290 m között található. A kislődi területen mutatkozó +240 m-es nyugalmi vízszint Szentgál fele fokozatosan emelkedve eléri a +288 m-es magasságot. Érdekesnek mondható még az, hogy a falutól DNY-i irányban az osztott domborzatu viszonyokban +365 m-ben található meg. Lényeges még, hogy nem a triász rétegben, hanem az eocén rétegben helyezkedik el. /Földtörténeti korban az eltérés kb. 100 millió év/

A szentgáli területen sok rétegferrás is található, amelyek időszakos források. Ezekre jellemző, hogy a nagy nyári melegben kiapadnak.

Vízföldtanilag nézve a Kő-lik barlang első szakasza is így alakulhatott ki, mivel a csapadék szénsavas alkotórészei a dolomitos mészköves részeket bontotta, oldotta évszázadokon keresztül. Az időszakonként jelentkező földrengések is repeszthették, összenyomhatták egyes részeit. Ezeket a repedéses részeket majd idővel jobban meg kellene figyelni.

II. RÉTEG- ÉS DŐLÉSSZERKEZETEK

A Kő-lik barlang és Szentgál környéke geológiailag eléggé nyugodt területnek tekinthető. Indoklásom a következő:

A/ A Szentgált és környékét felépítő kőzetek viszonylag időssek /d_{T₃}, FT₃, - 195-65 millió év./

B/ A földtani mozgások még nem váltak annyira aktívá. /Aktív mozgások Magyarországon a miocéntől a pliocénig terjednek, 25-10 millió év./

C/ Földtörténetileg nézve Szentgál és környéke véglegesen a szubtrópusi időszakban alakulhatott ki.

Indoklások: földtörténeti szakkönyvekben a Kő-lik barlang topográfiaiilag a Mecsek-hegy oldalában fekszik. A Mecsek hegyet tulajdonképpen földolomit /FT₃/ alkotja. Geológiailag 800 m mélységű, ami a falu felé lecsökken 100 m-es mélycégre.

A jelentéshez csatolt térképeken látható, hogy eléggé szabdalt és tektonikailag is bonyolult rendszer. Az A, B, C jelű vetők a Kő-lik barlang irányába haladnak és a Szentgál környéki területet kőzettelépítésileg is meghatározzák. A barlang környezetét a Mecsek-hegy oldalában meredek hegyoldal övezi. Nem ritka a 20° - 40° lejtésű hegyoldal. A környezetet meghatározza az osztott domborzat és a leszakadásos vető. /Egyes, kettős térképen látható/

III. FÖLDTANI KÉPZŐDMÉNYEK KORBAN MEGHATÁROZVA

A Kő-lik barlang és környezete viszonylag idős képződmény. A térképeken szereplő és látható részek földtanilag három részre oszthatók:

1. dT_3 /dachsteini mészkő/
2. k/T_3 kösszeni réteg/
3. fT_3 /földolomit/

Időben levő keletkezésük már másfajta képet ad a szentgáli területről. Az 1. dT_3 195 millió, a 2. kT_3 67 millió, a 3. fT_3 pedig 165 millió évesnek mondható.

A szentgáli területet felépítő kőzetek még mélységileg is meghatározhatók:

1. dT_3 max. 200 m
2. kT_3 max. 80 m
3. fT_3 100-800 m

A szentgáli falutól lefutó vetők /ABC jelűek/ lényegében ezeken haladnak át. Az is igaz, hogy a vetők nem követik az utolsó jégkorszak által kialakított folyammedreket. Ezeket végigjárva és topográfiaailag, geológiaiilag nézve következtetéseinkre konkrét válaszokat adnak.

A felmérések alapján feltételezhető a Kő-lik barlang további járatainak létezése.

IV. JAVASLAT, MEGJEGYZÉS

Az eddigi barlangi munkák és a felmérések eredményei indokolják a további több irányú kutatást.

Ilyenek lesznek a geofizikai /a barlang belső haladását mutató mérőműszerek segítségével/, topográfiai kutatások/ módszerek: helyszíni mérés, környezetbarát vízfestés/. Feladat még a csontok pontosabb kormeghatározása.

Megjegyzés:

A szentgáli barlangot mérve, a környéket bejárva, az idősebb lakosokat kérdezve feltételezhető egy magyarországi viszonylatban jelentősnek mondható barlang létezése.

Indoklás:

a/A területet felépítő földolomitot a csapadék szénsavas oldásával megrepesztette.

b/Tektonikai hasadékok szegélyezik a barlang belsőjét.
/A földtani térképek alapján hosszirányú haladás feltételezhető./

c/A barlangban talált csontok közül már megvizsgált darabok az 1300-1400-as évekből származnak. Ez a barlang létezésének, kialakulásának idejét közeleitheti. A megtalált medvecsont az utolsó jégkorszakra tehető/ A jobb felső mellkari csont kora 15 ezer év./

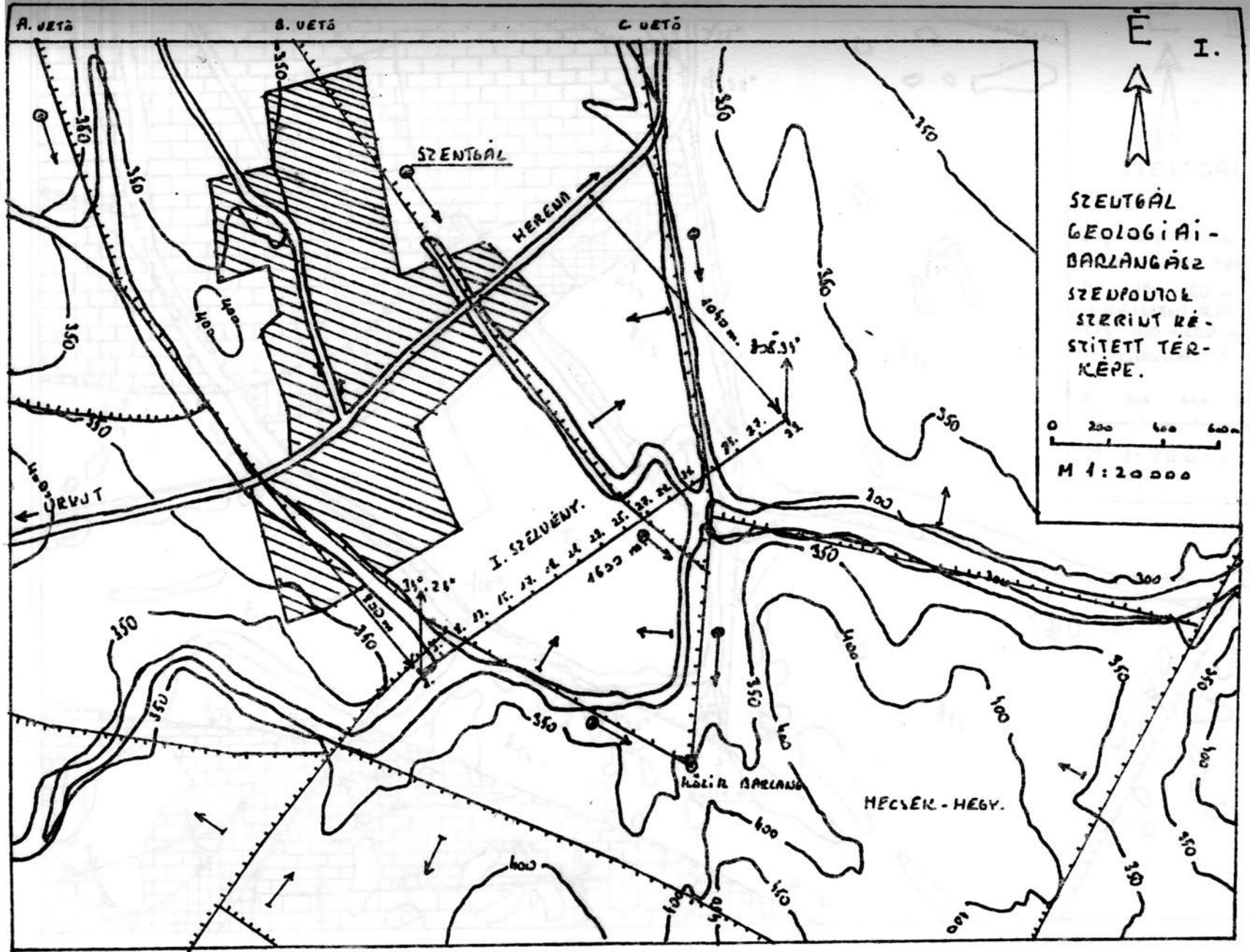
Az 1988-ra tervezett geofizikai mérésekkel, a leszakadásos lépcsők vizsgálatával szeretnénk pontosítani a barlangrendszer hosszúságát.

Ilyen geofizikai méréseket szándékozunk végezni: PM /gerjesztett potenciálmérés/, természetes potenciálmérések M-31 muszerrel.

Oroszlán Zoltán
1988. január 16.

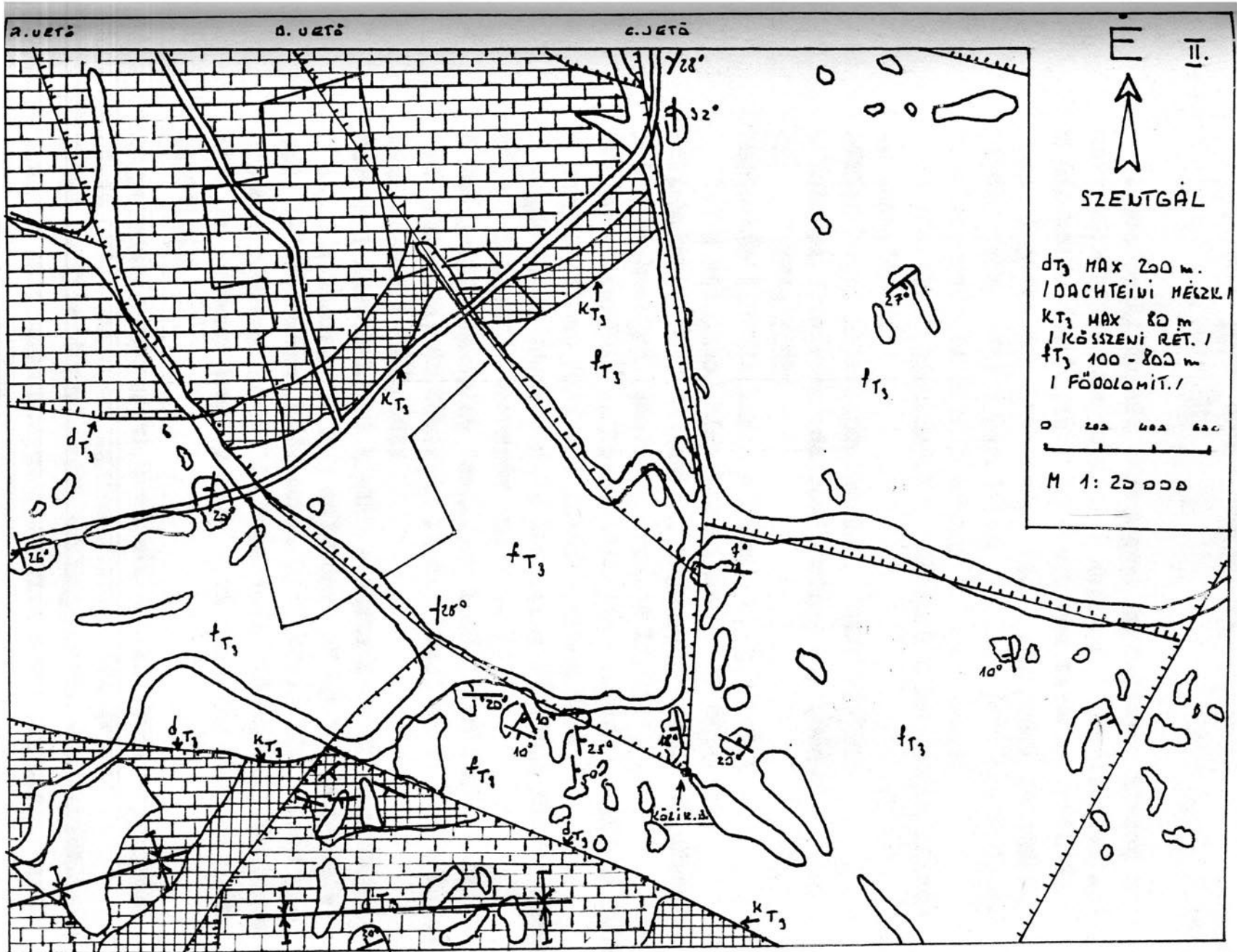
III.b/

Szentgál geológiai és barlangászati
szempontok szerint készített térképe

SZENTGÁL
 GEOLÓGIAI-
 BARLANGÁK
 SZEPDŐTÖL
 SZERINT KÉ-
 STÍTETT TÉR-
 KÉPE.

0 200 400 600
 M 1:20 000

A. ÜZETŐ

B. ÜZETŐ

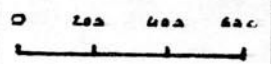
C. ÜZETŐ

É II.

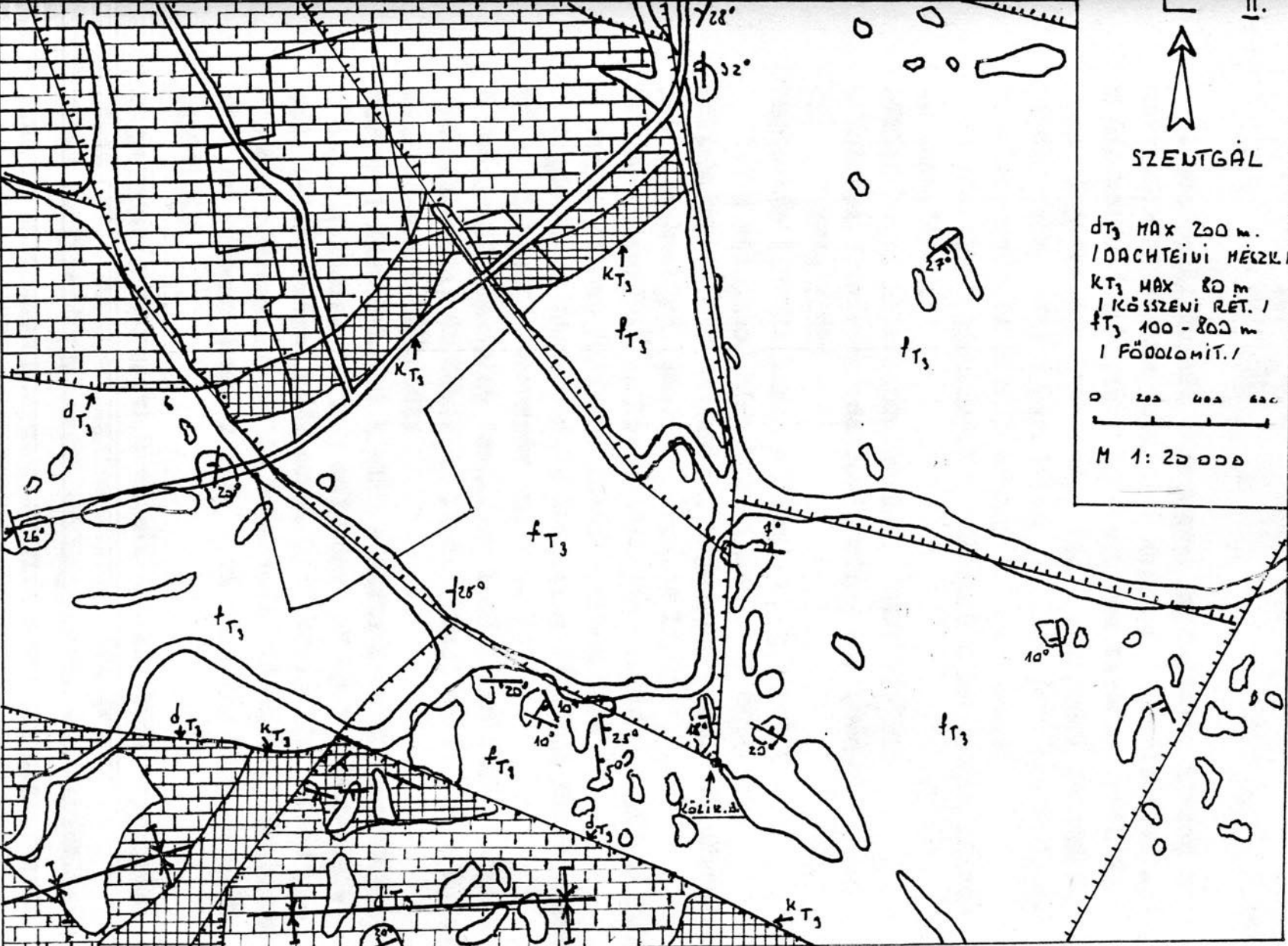

SZENTGÁL

d_{T3} MAX 200 m.
 / DACHSTEINI MÉSZK.
 k_{T3} MAX 80 m
 / KŐSSZENI RÉT. /
 f_{T3} 100 - 800 m
 / FŐDOLOMITI. /

M 1:20 000

IV. Elméleti kutatómunka eredményei

A szentgáli Kő-lik barlanggal kapcsolatos írásos anyag után több helyen kutattunk. A veszprémi Levéltárban azt a tájékoztatást kaptuk, hogy ott nem tartanak nyilván ezzel kapcsolatos dokumentációt. A veszprémi muzeumból Zircre irányítottak bennünket. A zirci Természettudományi Múzeumban találtunk néhány írásos anyagot.

A következő kiadványokban utalnak a barlangra illetve környékére:

-FOLIA MUSEI HISTORICO-NATURALIS BAKONYIENSIS
A Bakonyi Természettudományi Múzeum Közleményei
Zirc 3.kötet/1984.

Eszterhás István: Lista a Bakony barlangjairól

Itt a következő hivatkozási számokat találtuk:

Déli-Bakony 4430 Kataszteri Tájegység -Szentgál környéke

365 Mecsek-hegyi Kő-lik /karsztos 12/-3

366 Mecsek-hegyi sziklapasadék /karsztos/ 1983-as felm.

- Magyar Állami Földtani Intézet kiadásában

Magyarozó a Magyarország 200 ezres Földtani Térképsorozatához. L-33-XII. Veszprém Budapest 1972.

A veszprémi térképlap területén levő jelentősebb barlangok táblázatát dr.Bertalan Károly készítette. Itt a következő adatok találhatók:

Szentgál Mecsek-hegyi Kő-lik - Adria feletti magassága 400 m ? ; hossza: 12 m ; mélysége: -2 -3 ? ; bezárókőzet; felső-triász fődolomit; kitöltés: a felszínen humuszos; megjegyzés: félig beszakadt előcsarnoka ásatásra vár. Az 1930-as években készített felmérés alapján dokumentálták.

Magyarország régészeti topográfiája II. kötet Veszprémi járás 1969. Budapest szerkesztette: Éri István

Ebben található ide vonatkozó megjegyzés - a Mecsek-hegyen és környékén lakott település nem volt csak Szentgálon és környékén.

A muzeumban még egy információt kaptunk, miszerint a Pannonhalmi Gimnázium barlangkutató csoportja az 1960-as években dolgozott a barlangon.

A faluban idősebb emberekkel beszélgettünk, s felkerestük a községi tanács elnökét. Jelentősebb adatokat itt sem tudtunk begyűjteni. Néhány feltételezést, falusi szóbeszédet érdekesség képpen megemlítünk:

- A barlangot buvóhelynek, raktárnak használták a háboruban.
- A hatvanas években berobbantották, mert veszélyes volt.
- A barlang hossza 1000-1500 m ?

Sajnos kutatómunkánk ennyi eredménnyel járt, bár számunkra a nemleges válaszok is érdekesek lehetnek.

V.a/ A Heliktit csoport tudósítása a szentgáli Kő-lik
barlang jelenlegi állapotáról

Geológiai meghatározása Szentgálnak és a Mecsek-hegy környékének: a Kő-lik barlang Szentgáltól DNY-irányban fekszik a Mecsek-hegy oldalában. Legmagasabb pontja 448m.

A Mecsek-hegy és az őt övező dombok geológiailag mérve gyűrt hegység. A lekopott maradványok: a Mecsek-hegy, Köves-hegy, Kóris-hegy. Ezenkívül vissza lehet vezetni geológiai időben a Pannon-tenger időszakába. Ezt bizonyítja az urkuti mangánbánya, a herendi elhagyott szénbánya.

Régebbi időből származó vulkánikus tevékenység: a Kab-hegyi kettős kúrtó. Ezek voltak a pannon időszak szubtrópusi termékei.

A Kő-lik barlang környezete lépcsőzetes vetőrendszer mellett fekszik. A két legfontosabb vetőrendszer:

1. Herendtől kiindulva Szentgál irányába / falu szélétől / indul ki a Mecsek-hegy felé.
2. Szentgált elhagyva közvetlenül a falu szélétől Tarkásza völgytől kiindulva Péter völgyön áthaladva a Kő-lik barlang irányába.

Van ezenkívül egy feltételezett vető is, amely a falutól kiindulva a Cinca patakot követve kapcsolódik rá a két nagy vetőrendszerre.

A Mecsek-hegyben, mivel földolomit és dachsteini mészkőből áll, és az évmilliók során sem mondható nyugodt területnek, feltételezhető egy olyan barlangrendszer, mely az említett vetők lefutásával találkozhat vagy folytatódhat. A vetők szerkezete az eddigi geológiai kutatások alapján lépcsőzetes rendszer és a Szermeta és a Pannon időből valók. Utalnak az akkor megnyilvánuló kéregmozgásokra vagy a mélyebben fekvő vetők kiujulására.

Ezek lefutására jellemző az ives lefutás / barlangtól lefelé- mélységben. / Pliocéntől kezdődően pedig a Mecsek-hegy pusztuló röghegység lesz.

Javaslatunk az eddigiek alapján a következő:

1. a vetőrendszerek megkutatása geológiailag
2. vízföldrajzilag pontosabb felmérés/ környezetbarát-
vizfestés/
3. topográfiailag pontosabb meghatározása a barlangnak.

Szentgál mellett a Mecsek-hegy oldalában nyílik a Kő-
-lik barlang, melyben kevés cseppkőképződménnyel is talál-
kozhatunk. A barlang bejáratán eddig csak kuszva lehetett
bejutni, de jelenleg részlegesen megtisztítottuk a bejá-
rati szakaszt és így már majdnem állva lehet bejutni a
barlangba. A lenti szakasz is meghosszabbodott kb. 20 mé-
terrel. Ott a víz által behordott törmelékek és agyagdu-
gók tömték el a járatot. Ezen a szakaszon az ásást és
további tisztítást a bejáratí rész teljes kibontása után
fogjuk folytatni.

Itt szeretnénk felhívni a barlangászás után érdeklő-
dők figyelmét, ha szeretnék csinálni, jelentkezhetnek a
TANÉP Heliktít barlangkutató csoportnál.

Oroszlán Zoltán

Hartig Miklós

Cikk megjelenése:

Tanácsi Építők SE Természetbarát Szakosztálya által kia-
dott Természetbarát Híradó c. lapjában
XII. évfolyam 4. szám
Veszprém, 1987. október 14.

V.b/ A csoport egyéb közös tevékenysége

Csoportunk tagjait a barlangi munkákon kívül más közös tevékenységek is jellemzik.

A barlangban és egyéb turákon készített fényképeket együtt nagyitjuk, hívjuk elő.

Nyáron egy hetes szlovák turát szerveztünk a Magas-Tátrában. Magashegyi gyaloglásainkon eljutottunk a Téri házhoz, a Rabló menedékházhoz, a Batisztfalvi tóhoz, a Szilészi házhoz, az Ostervára felmentünk, s néhányan kimásztuk a klin csucsát. A mellékelt fotók ekkor készültek.

Szerveztünk bakonyi turákat. Voltunk a köris hegyi barlangban. Négy napos téli csillagturán voltunk Gézaházán.

Közülünk többen rendszeresen kijárnak Csószpusztára az Alba REGIA csoporthoz.

Egyik tagunk jelenleg az Alacsony-Tátrában gerincturán vesz részt.

Barlangászaink közül többen gyalogos turázók is, sőt turavezetők. Ők a kiirt turákat is megtartják a szakosztály tagjainak.

Még Társadalmi Erdei Szolgálatban tevékenykedők is vannak sorainkban.

Csoportunk tevékenysége sokoldalú, s tagjai több irányú közös érdeklődéssel kapcsolódnak egymáshoz.

V.c/

A nyári szlovák turáról készített fényképek

A csoport nyári túrája a Magas-Tátrában.

Magashegyi gyalogtúra.

Ráľatáľs a Popradí - tórá

Kilátás az Osterva csúcsáról.

Az 1987-es évet barlangi kutatómunkánk szempontjából pozitívan értékeljük. A jelentésben közölt eredményeink számunkra nagy jelentőséggel bírnak. Nagyon sok időt és energiát fordítottunk a barlangi tevékenységekre. Egyre több járat nyílik meg, s ez a munkakedvet feltétlenül fokozza. A geológiai mérések is alátámasztják feltételezésünket a barlang méreteivel kapcsolatban. Bizakodva és lelkesedve kezdhetjük az 1988-as évet az eddigi ismereteink alapján, s ez is jelzi a tavalyi munka eredményességét.

Veszprém, 1988. február 6.

Hartig Miklós

Heliktit barlangkutató
csoport vezetője